

หัวข้อวิจัย	บทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น
ผู้ดำเนินการวิจัย	ดร. นิตยา ทวีชีพ
ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ จันทร์เจริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา จิตุชัย
หน่วยงาน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ปี พ.ศ.	2559

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของผู้สูงอายุไทยในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น และ 3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้สูงอายุซึ่งมีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง พำนักอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ จำนวน 48 คน บุคคลในครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมด้วย จำนวน 4 คน เพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน จำนวน 4 คน ประชาชนชุมชน จำนวน 4 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 64 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เจาะลึก การประชุมสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น พบว่า
 - 1.1 มิติด้านครอบครัว ผู้สูงอายุมีบทบาทในการบริหารจัดการเรื่องทั่วไปภายในบ้าน ผู้ให้คำชี้แนะ/ที่ปรึกษา สอนหนังสือหลาน ส่งเสริมให้สมาชิกในบ้านมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชน
 - 1.2 มิติด้านการศึกษา ผู้สูงอายุมีบทบาทในการเป็นประธานกรรมการการศึกษาของโรงเรียน กรรมการประเมินหลักสูตร/โครงการ ที่ปรึกษา/ผู้ทรงคุณวุฒิ และวิทยากรให้โรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ
 - 1.3 มิติด้านการพัฒนาชุมชน ผู้สูงอายุมีบทบาททั้งเป็นแกนนำ/อาสาสมัครในชุมชน ประธานชุมชน ประธาน อสม./รองประธานอสม. ประธานชมรมผู้สูงอายุ ประธานประปาหมู่บ้าน ประธานโรงครัวของชุมชน ประธานกรรมการบริหารพัฒนาสุขภาพชุมชน (โรงพยาบาล) และประชาชนชาวบ้าน
 - 1.4 มิติด้านศาสนาและวัฒนธรรม ผู้สูงอายุมีบทบาททั้งในการเป็นมัคทายก ประธานกรรมการวัด ประธานสมาคมคาทอลิก แกนนำ/อาสาสมัคร และโฆษกในงานสำคัญต่างๆ ในวัด
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของผู้สูงอายุไทยในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น พบว่า
 - 2.1 ปัจจัยตัวบุคคล โดยสร้างความตระหนักในคุณค่าของผู้สูงอายุ ตลอดจนสร้างความเข้าใจต่อบทบาทที่ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเรียนรู้ เพื่อเป็นต้นแบบและถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.2 ปัจจัยด้านครอบครัว โดยครอบครัวให้ความเคารพและยอมรับต่อบทบาทของผู้สูงอายุในทุกๆ ด้าน ตลอดจนให้ความร่วมมือในการรับหรือส่งเมื่อมีกิจกรรมในชุมชนหรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้น

2.3 ปัจจัยด้านการศึกษา โดยองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและนำเสนองบประมาณเพื่อจัดโครงการพัฒนาศักยภาพความรู้และความเชี่ยวชาญของผู้สูงอายุ ตลอดจนร่วมสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

2.4 ปัจจัยด้านชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล มีส่วนช่วยสนับสนุนงบประมาณให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาบทบาทของตนเองอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และผู้นำชุมชนควรมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นหรือความต้องการต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในด้านต่างๆ รวมถึงมีการตรวจสอบและติดตามกิจกรรมในบทบาทต่างๆ ที่ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม

2.5 ปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม โดยองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ผู้นำชุมชน และครอบครัว มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมให้กับผู้สูงอายุได้เข้าร่วมมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุต่างหมู่บ้านได้มาพบปะสังสรรค์และเกิดการรวมกลุ่มที่เชื่อมโยงเครือข่ายในชุมชน

3. ปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น พบว่า

3.1 ปัญหาด้านตัวบุคคล ผู้สูงอายุไม่มีการตั้งเป้าหมายไว้รองรับว่าตนเองจะอยู่จุดไหนทำอะไร และต้องปรับตัวอยู่ในชุมชนอย่างไร ตลอดจนคิดว่าตนเองเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นภาระให้กับคนในชุมชน

3.2 ปัญหาด้านครอบครัว ครอบครัวติดภารกิจและบางครอบครัวย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด ทำให้ไม่คุ้นเคยกับกิจกรรมในชุมชน ส่งผลให้ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชน

3.3 ปัญหาด้านการศึกษา หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้สูงอายุน้อยในการเชิญไปเป็นวิทยากรและเป็นที่ปรึกษา ตลอดจนมีข้อจำกัดในเรื่องอายุและภารกิจของอาชีพที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

3.4 ปัญหาด้านการพัฒนาชุมชน ผู้นำขาดการประสานงานและการให้บริการด้านข้อมูลต่างๆ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงกิจกรรมที่จัดในชุมชนเป็นกิจกรรมที่จัดซ้ำๆ ไม่ค่อยหลากหลาย

3.5 ปัญหาด้านศาสนาและวัฒนธรรม ผู้สูงอายุบางกลุ่มมีปัญหาในการเดินทางไปร่วมกิจกรรม รวมถึงปัญหาที่ขาดการประชาสัมพันธ์ในด้านการสื่อสารที่ไม่ทั่วถึง

3.6 ผู้สูงอายุบางกลุ่มยังขาดโอกาสในการได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้สูงอายุ หรือสวัสดิการที่ควรได้รับ

3.7 หน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนควรเข้ามาให้บริการดูแลพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่จะมาให้บริการหรือตรวจเยี่ยมนานๆ ครั้ง หรือบริการเฉพาะคนที่เป็นสมาชิก ทำให้ผู้สูงอายุบางกลุ่มขาดโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรมที่ควรได้รับ